

Technisch lezen

Wat is technisch lezen?

Technisch lezen is het verklanken van woorden en zinnen. Goed technisch kunnen lezen is een voorwaarde voor alle andere aspecten van lezen. Nadat er in de onderbouwgroepen een basis is gelegd, bijvoorbeeld door het inrichten van een rijke omgeving voor de taalontwikkeling, begint in groep 3 het feitelijke technisch lezen. De ontwikkeling van het technisch lezen gaat verder in de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs en kinderen leren steeds moeilijkere teksten te lezen, van eenvoudige fictieboekjes tot complexere informatieve teksten.

Technisch lezen begint met het waarnemen en onderscheiden van grafische tekens, waarna een kind deze tekens leert verklanken. Hoe verder de technische leesvaardigheid is gevorderd, hoe sneller een kind een woord automatisch zal herkennen. Nu gaat het bij technisch lezen niet alleen om het herkennen van woorden; ook hoort het hardop lezen op de juiste toon en met een juist ritme bij de technische leesvaardigheid.

Verklanken van woorden en zinnen kun je in principe doen zonder er betekenis aan te verbinden. Iemand kan heel goed lettertekens verklanken zonder precies te weten wat hij aan het lezen is. Maar het is niet erg handig om deze scheiding te maken. Als je iets leest, wil je het toch ook meteen begrijpen. Technisch lezen is daarom het middel om tot begrip te komen en geen doel op zich.

Technisch lezen in vogelvlucht

Onderbouw

Bij kinderen in de onderbouw werk je aan een toenemend taalbewustzijn en op oriëntatie op geschreven taal. Dat biedt een basis vanwaar kinderen vanaf groep 3 leren dat letters klanken kunnen weergeven. In dit stadium gaat het voornamelijk om klankzuivere woorden, waarin de klanken, als je ze afzonderlijk van elkaar uitspreekt, hetzelfde klinken als wanneer ze deel uitmaken van het woord (zie Utrechts Taalcurriculum 1: voor 2 t/m 8 jaar).

Middenbouw

Vanaf groep 4 is er sprake van voortgezet technisch lezen. De te lezen woorden worden complexer, en er worden hogere eisen gesteld aan de leessnelheid en de nauwkeurigheid. Zo komen meerlettergrepige woorden aan de orde, en woorden met clusters van medeklinkers. Kinderen die veel leeservaring opdoen, leren die clusters van medeklinkers automatisch te herkennen. De leessnelheid gaat omhoog, omdat het lezen steeds meer geautomatiseerd gaat. De snelheid moet natuurlijk niet ten koste gaan van het lezen zonder fouten en haperingen.

Bovenbouw

In het referentiekader van de commissie Meijerink worden geen expliciete technische doelen omschreven. Een leerling moet op niveau 1F eenvoudige teksten kunnen lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld. Daarnaast moet hij jeugdliteratuur belevend kunnen lezen. Maar wat daarvoor aan technische leesvaardigheid nodig is wordt niet duidelijk gemaakt.

Het uiteindelijke doel van het leesonderwijs is functionele geletterdheid. Een leerling is functioneel geletterd als hij minimaal AVI E7 beheersingsniveau heeft bereikt. Met dat niveau kan hij zich redelijk redden in onze geletterde maatschappij. Het richtinggevend kader Lees- dyslexiebeleid noemt AVI-9 (E-6) als streefniveau aan het eind van de basisschool. Technisch lezen is eigenlijk geen einddoel op zich, maar een voorwaarde om teksten te kunnen begrijpen. Voortgezet leesonderwijs in groep 4 t/m 8 is gericht op een goede vaardigheid om een tekst nauwkeurig, automatisch, gemakkelijk en snel, zonder woordherkenningsproblemen, te lezen.

De eerste twee jaar van het voortgezet onderwijs

Lange tijd was men van mening dat technisch lezen in het voortgezet onderwijs geen aandacht meer hoefde te krijgen. Onderzoek toont echter het belang aan van het zogenaamde 'vlot lezen' voor sommige leerlingen. Het blijkt dat een aanzienlijk aantal leerlingen nog niet voldoende technisch kan lezen. Hierbij gaat het nadrukkelijk niet om dyslectische leerlingen. Het gaat om leerlingen die de vaardigheid nog onvoldoende hebben aangeleerd of geoefend, waardoor bijvoorbeeld hun leestempo te traag is.

Schijf (2009) toont bijvoorbeeld aan dat taalzwakke leerlingen in de brugklas een grote achterstand hebben wat betreft technisch lezen. Dit gold voor 27% van de vmbo basis leerlingen, maar ook voor 9 % van de gymnasiumleerlingen. In de overdracht naar vo geeft de basisschool aan wat het leesniveau is van de leerling en in hoeverre er nog problemen zijn met technisch lezen.

Doelen technisch lezen

Groep	Leerlingen
4	<ul style="list-style-type: none"> • 75% beheerst niveau AVI-E4 (teksten lezen) • 90 % beheerst A t/m D-niveau op de DMT • lezen vlot twee- en drielettergrepige woorden • herkennen betekenisvolle woordgroepen binnen de regel herkennen (bijvoorbeeld: op het dak/tegen een boom) • richten zich op de betekenis
5 en 6	<ul style="list-style-type: none"> • 75% beheerst niveau AVI-E5 (eind groep 5) en AVI-E6 (eind groep 6) • 90% beheerst A t/m D-niveau op de DMT • lezen vlot woorden en zinnen • richten zich op de betekenis
7 en 8	<ul style="list-style-type: none"> • 85-95 % beheerst niveau AVI-E7 (eind groep 7) en AVI-plus (eind groep 8) • 90% beheerst A t/m D-niveau op de DMT • lezen vlot woorden en zinnen
leerjaar 1 en 2 vmbo-b/k	<ul style="list-style-type: none"> • 95 % AVI-plus (eind groep 8) • lezen vlot woorden, zinnen en teksten op niveau 1F • richten zich op de betekenis
leerjaar 1 en 2 vmbo-g/t	<ul style="list-style-type: none"> • alle leerlingen beheersen AVI-plus (eind groep 8) • lezen vlot woorden, zinnen en teksten op niveau 1F • richten zich op de betekenis
leerjaar 1 en 2 havo/vwo	<ul style="list-style-type: none"> • lezen vlot woorden, zinnen en teksten op niveau 2F • richten zich op de betekenis

Didactische richtlijnen voor technisch lezen

Hieronder sommen we een aantal belangrijke didactische richtlijnen op die gelden voor technisch lezen. Het gaat dan zowel om instructie (in de grote groep én in de kleine groep) en begeleide oefening van technische leesvaardigheden, als om specifieke leerkrachtvaardigheden:

Richtlijn 1: leer de kinderen leesstrategieën aan

Instructie geven betekent dat u het doel en de inhoud van de les aangeeft, maar ook dat u uw leerlingen leert hoe ze de leestaak kunnen aanpakken. Geef expliciete instructie, waarbij u de kinderen bewust maakt van het gebruik van strategieën en waarbij u ze nieuwe strategieën aanleert.

Richtlijn 2: doe aan convergente differentiatie

Convergente differentiatie houdt in dat u dezelfde leerdoelen hanteert voor alle leerlingen, dus ook voor de zwakke technische lezers. U differentieert door extra tijd in te zetten voor verlengde instructie, begeleide inoefening en, als dat nodig is, voor specifieke interventies om de gestelde doelen ook met de zwakkere leerlingen te kunnen bereiken. Zij krijgen dus meer instructie- en oefentijd waardoor u de leesontwikkeling van zwakkere leerlingen kunt versnellen door meer effectieve leestijd.

Richtlijn 3: gebruik het directe instructiemodel

Een effectieve manier om de leesinstructie te organiseren is het (activerende) *directe instructiemodel*. In de meest gebruikte leesmethodes wordt dit model dan ook gehanteerd. Kenmerk van het directe instructiemodel is dat u als leerkracht enerzijds zorgt voor goede instructie en structuur voor de leerlingen en anderzijds de leerlingen activeert tot het nemen van eigen initiatieven.

Lessen in het directe instructiemodel zijn opgebouwd volgens een vast stramien:

1. Dagelijkse en periodieke terugblik / voorkennis activeren
2. Presentatie van nieuwe inhoud (goede uitleg, kinderen denken actief mee)
3. Begeleide inoefening van vaardigheden (meestal met de hele groep)
4. Individuele verwerking met regelmatige feedback
5. Evaluatie

De eerste twee fasen doorloopt u met de hele groep; daarna wordt er gedifferentieerd naar de behoeften van de leerlingen. De zwakke lezers biedt u dan in een klein groepje extra instructie en/of begeleide verwerking.

Voor kinderen is een bekende volgorde "Voor – koor – zelf". Je leest eerst zelf een nieuwe tekst voor, daarna lezen leerlingen en leerkracht samen en pas daarna lezen leerlingen zelf.

Richtlijn 4: laat deelvaardigheden toepassen bij het lezen van teksten

Wanneer een bepaalde vaardigheid geïsoleerd wordt geoefend, is het zaak om de leerling ook te leren deze vaardigheid toe te passen in andere leersituaties. Een kind heeft bijvoorbeeld in oefeningen met woordrijtjes geleerd om meerlettergrepige woorden te ontsleutelen met behulp van een bepaalde strategie. Het is dan goed om dat kind ook een tekst te laten lezen met veel

meerlettergrepige woorden, waarbij het dezelfde leesstrategie weer kan toepassen. Nieuwe vaardigheden worden gauw vergeten wanneer er onvoldoende aandacht is voor integratie en generalisatie.

Richtlijn 5: werk met heterogene groepjes

Kinderen leren niet alleen van de leerkracht, maar ook van elkaar. Voor het technisch lezen betekent dit bijvoorbeeld dat kinderen in groepjes kunnen lezen, boeken kunnen delen, kunnen discussiëren en meningen en ideeën over het gelezen materiaal kunnen delen. Voor sommige kinderen, vooral in de onderbouw, kan het stillezen nog lastig zijn omdat ze moeite hebben om zich te concentreren, of omdat ze problemen ondervinden bij het technisch lezen. Deze leerlingen kunnen dan in tweetallen lezen. Samen lezen kan het beste plaatsvinden in groepjes die heteroog zijn wat betreft het leesniveau. In groepjes die zijn samengesteld uit leerlingen met verschillende vaardigheidsniveaus kunnen zwakkere leerlingen leren van de betere leerlingen. De niveauverschillen mogen echter niet te groot zijn. Bij te grote verschillen is dit zowel voor de zwakkere leerlingen als voor de betere leerlingen frustrerend en bovendien niet leerzaam. Een bekende verschijningsvorm van sociaal leren is coöperatief leren. Bij coöperatief leren is er sprake van directe interactie tussen leerlingen in een groepje, waarbij zowel een cognitief doel (bijvoorbeeld beheersing van leesstrategieën) als een sociaal doel (bijvoorbeeld leren samenwerken) wordt nagestreefd.

Richtlijn 6: zorg voor een stimulerende leeromgeving

De leesprestaties zullen omhoog gaan als de leerling veel leest: oefening baart kunst! Daarom is het van belang dat kinderen lezen ook leuk vinden. Besteed dus voldoende aandacht aan het stimuleren van de motivatie van de leerlingen. Dit kan op verschillende manieren:

- Leg uit wat er tijdens de les gedaan zal worden en waarom. Zo krijgen de activiteiten betekenis voor de kinderen.
- Maak gebruik van verschillende soorten aantrekkelijk leesmateriaal, bijvoorbeeld poëzie, fictie, krantenartikelen, strips, recepten en folders.
- Besteed expliciete aandacht aan leesbevordering in de klas. Voorbeelden hiervan zijn gezamenlijke leesactiviteiten (bijvoorbeeld voorlezen en het introduceren van nieuwe boeken), veel aandacht voor stillezen en vrij lezen, een aantrekkelijke leesomgeving en verschillende verwerkingsvormen voor het lezen.
- Zorg voor geïntegreerd onderwijs waarin met behulp van een thema verschillende vaardigheden en leerinhouden worden gecombineerd. Probeer zoveel mogelijk technisch lezen te koppelen aan begrijpend lezen: praat met uw leerlingen over het onderwerp van de tekst en hun eigen ervaring daarmee.
- Bewerkstellig interactie met de 'echte wereld', door bijvoorbeeld een schrijver uit te nodigen of brieven te laten lezen van een correspondentievriend.
- Zorg voor actieve betrokkenheid van de kinderen. Ze kunnen u bijvoorbeeld helpen vragen te bedenken, of zelf boeken aandragen om gezamenlijk te lezen.
- Laat de kinderen zelf kiezen wat ze willen lezen, dan zijn ze veel gemotiveerder om te lezen dan wanneer de keuze opgelegd wordt.
- Interesse van de kinderen is belangrijker dan AVI-niveau van het boek. Als een kind een bepaald boek echt wil lezen, mag het best wat moeilijker zijn.

- Bedenk motiverende verwerkingsvormen voor na het lezen. Elke keer een logboek moeten invullen wordt saai. Denk ook eens aan andere verwerkingsactiviteiten, zoals een poster maken of een top 10 van boeken opstellen.

Richtlijn 7: geef voldoende ruimte voor stillezen

Om goede lezers te worden hebben leerlingen niet alleen instructie en begeleiding inoefening nodig maar moeten ze ook veel 'leeskilometers' maken. Dit betekent dat leerlingen vanaf midden of eind groep 4 vooral veel tijd moeten besteden aan stillezen en andere taalactiviteiten, zoals functionele schrijfopdrachten. U kunt de leerlingen bijvoorbeeld elke dag op een vast tijdstip gedurende 15 tot 20 minuten vrij laten lezen in een door hen zelf gekozen boek. In de bovenbouw breidt u dit uit tot 30 minuten per dag. Zorg er wel voor dat ook goede lezers voldoende uitgedaagd en gemotiveerd blijven. Een belangrijke factor daarvoor is variatie. Een goede lezer kan uitgedaagd worden door een gedifferentieerd aanbod van boeken in de klas, door tijd voor vrij lezen, en door extra opdrachten en verdiepvragen.

Richtlijn 8: laat leerlingen teksten herhaald lezen

Leerlingen hebben er baat bij teksten herhaald te lezen (zeker drie tot vier keer). Door teksten meermalen te lezen ervaren de leerlingen dat het lezen beter (met minder fouten en vlotter) gaat.

Richtlijn 9: blij aandacht houden voor leesbegrip

De techniek van het lezen staat centraal, maar het is daarnaast belangrijk aandacht te besteden aan het begrijpen van de tekst en aan onbekende woorden die nodig zijn voor het begrijpen van de tekst. Je kunt dit doen door met de leerlingen te praten over het onderwerp waar de tekst over gaat.